



Strasbourg, 12 September 2002 ▲
ACFC/INF/OP/I(2003)003 ¹
DEN RÅDGIVENDE KOMITE FOR RAMMEKONVENSJONEN OM BESKYTTELSE AV NASJONALE MINORITETER
<p style="text-align: center;">——— UTTALELSE OM NORGE ———</p>

¹ Dokumentnummeret er til den engelske versjonen.

SAMMENDRAG

Etter at Den rådgivende komité hadde mottatt Norges første statsrapport 2. mars 2001 (med avgivelsesfrist 1. juli 2000), begynte den behandlingen av statsrapporten på sitt 10. møte 2.-6. april 2001. I forbindelse med denne behandlingen besøkte en delegasjon fra Den rådgivende komité Norge 22.-26. april 2002 for å innhente ytterligere informasjon om gjennomføringen av Rammekonvensjonen fra representanter for regjeringen og fra ikke-statlige organisasjoner og andre selvstendige kilder. Den rådgivende komité vedtok sin uttalelse om Norge på sitt 15. møte 9.-13. september 2002.

Den rådgivende komité finner at Norge har lagt betydelig mer vekt på beskyttelse av nasjonale minoriteter. Landet har gjort en særlig verdifull innsats når det gjelder samene, blant annet ved å styrke rollen til Sametinget og ved å høyne statusen til det samiske språket på områder som medier og utdanning.

Det er imidlertid rom for forbedring innen både lovgivning og praksis når det gjelder nasjonale minoriteter. I denne sammenheng ønskes Norges nylige innsats for å rette opp svakheter i lovgivning og praksis velkommen, blant annet når det gjelder etnisk diskriminering og personnavn, og dette arbeidet bør videreføres. Videre er det pågående arbeidet som tar sikte på å styrke den rettslige situasjonen med hensyn til jordrettigheter i områdene der samene tradisjonelt har holdt til, av stor betydning når det gjelder beskyttelse av samenes kultur og identitet.

Norge har i de siste årene forbedret beskyttelsen for kvenene. Dette gjelder særlig på utdanningsområdet, selv om det fremdeles gjenstår å løse lærermangelen og andre problemer. Samtidig er Den rådgivende komité av den oppfatning at til tross for en viss rosverdig innsats er kvenenes stilling ennå ikke tilfredsstillende på området elektroniske og trykte medier, og at det også er behov for en ytterligere styrking av deres språkrettigheter, for eksempel når det gjelder stedsnavn.

Til tross for en viss rosverdig innsats har ikke gjennomføringen av Rammekonvensjonen vært helt vellykket når det gjelder rom og romanifolket, som fortsatt diskrimineres. Den rådgivende komité er bekymret over at det ikke på en gjennomført måte er tatt hensyn til tradisjonene og kulturene til disse minoritetene i relevante normer og forvaltningspraksis, noe som har ført til visse hindringer, for eksempel når det gjelder å garantere dem lik rett til utdanning og å sikre dem full deltaking i arbeidslivet.

Den rådgivende komité er av den oppfatning at norske myndigheter bør vurdere å videreutvikle samrådsstrukturene for representanter for nasjonale minoriteter – og å la strukturene omfatte også tallmessig små minoriteter som skogfinnene – for å gjøre det lettere for dem å delta i beslutninger som berører dem.

Innhold:

- I. Utarbeiding av denne uttalelsen
- II. Allmenne merknader

- | |
|--|
| III. Særlige merknader til artikkel 1-19
IV. Overordnede konklusjoner og merknader fra Den rådgivende komité
V. Sluttmerknader |
|--|

I. UTARBEIDING AV DENNE UTTALELSEN

1. Norges første statsrapport (heretter kalt statsrapporten), med avgivelsesfrist 1. juli 2000, ble mottatt 2. mars 2001. Den rådgivende komité begynte behandlingen av statsrapporten på sitt 10. møte 2-6. april 2001.

2. I forbindelse med denne behandlingen kom Den rådgivende komité fram til en rekke punkter der den ønsket å skaffe seg ytterligere informasjon. Det ble derfor sendt et spørreskjema til norske myndigheter 5. november 2001. Den norske regjeringens svar på dette spørreskjemaet ble mottatt 15. februar 2002.

3. Etter invitasjon fra den norske regjeringen og i samsvar med regel 32 i Ministerkomiteens resolusjon (97) 10 besøkte en delegasjon fra Den rådgivende komité Norge fra 22. til 26. april 2002 for å skaffe seg tilleggsinformasjon fra representanter for regjeringen, ikke-statlige organisasjoner og andre selvstendige kilder om gjennomføringen av Rammekonvensjonen. Under utarbeidningen av denne uttalelsen konsulterte Den rådgivende komité også en rekke skriftlige dokumenter fra forskjellige europarådsorganer, andre internasjonale organisasjoner, ikke-statlige organisasjoner og andre selvstendige kilder.

4. Den rådgivende komité vedtok denne uttalelsen på sitt 15. møte 12. september 2002 og vedtok å oversende den til Ministerkomiteen¹.

5. Denne uttalelsen avgis i henhold til Rammekonvensjonen artikkel 26 nr. 1, som fastsetter at "Ministerkomiteen skal bistås av en rådgivende komité" når den vurderer om tiltak truffet av partene for å gjennomføre prinsippene i Rammekonvensjonen er tilstrekkelige, og i henhold til regel 23 i Ministerkomiteens resolusjon (97) 10, som fastsetter at "Den rådgivende komité skal behandle statsrapportene og skal oversende sin uttalelse til Ministerkomiteen".

II. ALLMENNE MERKNADER

6. Den rådgivende komité merker seg at statsrapporten, som ble mottatt flere måneder for sent, inneholder betydelig informasjon om den aktuelle lovgivningsrammen og gjennomføringen av den. Det er særlig rosverdig at statsrapporten ikke beskriver bare positive utviklingstrekk men også svakheter som fremdeles finnes ved gjennomføringen av Rammekonvensjonen. Samtidig inneholder statsrapporten bare en begrenset mengde statistiske data angående bestemmelsene i Rammekonvensjonen.

7. Den rådgivende komité fikk et mer fullstendig bilde av situasjonen i regjeringens skriftlige svar på spørreskjemaet til Den rådgivende komité og særlig ved ovennevnte besøk i Norge (se punkt 3 i denne uttalelsen). Den rådgivende komité finner at besøket, som omfattet møter i Oslo og Tromsø,

gav en utmerket anledning til å ha en direkte dialog med myndighetene og forskjellige andre kilder. Tilleggsinformasjonen som ble gitt av regjeringen og av andre, bl.a. av representanter for nasjonale minoriteter, var svært verdifull, særlig når det gjelder gjennomføringen av relevante normer i praksis. Den rådgivende komité roser Norge for samarbeidsånden landet har vist i prosessen som førte til at denne uttalelsen ble vedtatt.

8. Den rådgivende komité merker seg med tilfredshet at regjeringen samrådte seg med selvstendige organisasjoner for minoritetsspørsmål under utarbeidingen av statsrapporten, selv om noen av de berørte ikke-statlige organisasjonene mener at disse samrådene burde ha vært mer omfattende. Den rådgivende komité roser Kommunal- og regionaldepartementet for å ha startet regelmessig utgivelse av et nyhetsbrev om aktuelle spørsmål for nasjonale minoriteter og oppfordrer regjeringen til å treffe ytterligere tiltak for å heve bevisstheten om Rammekonvensjonen, Rammekonvensjonens forklaringsrapport og reglene om overvåking av Rammekonvensjonen på internasjonalt plan, herunder ved kunngjøring og spredning av statsrapporten og andre aktuelle dokumenter.

9. Denne uttalelsen tar for seg beskyttelse av den samiske minoriteten uten å bruke termen "nasjonal minoritet" for å beskrive befolkningen det gjelder. Den rådgivende komité's bruk av denne framgangsmåten gjenspeiler anvendeligheten av Rammekonvensjonen på urfolk samtidig som den tar hensyn til synspunktene som Sametinget har gitt uttrykk for når det gjelder anvendeligheten av den norske politikken for nasjonale minoriteter på personene som tilhører dette urfolket (se beslektede merknader i punkt 19 i denne uttalelsen).

10. Den rådgivende komité kjenner til debatten om hvorvidt språket til den kvenske minoriteten bør være kvensk eller finsk i utdanningssystemet og i andre sammenhenger. Den rådgivende komité deler synspunktet til den norske regjeringen at i utgangspunktet har brukerne av språket selv rett til å avgjøre om deres språk skal anses som et eget språk eller en dialekt. Den rådgivende komité oppfordrer derfor regjeringen til å videreføre dialogen med en lang rekke berørte parter med sikte på å finne en pragmatisk framgangsmåte og å unngå kunstig pålagte løsninger.

11. Generelt sett kompliseres overvåkingen av gjennomføringen av Rammekonvensjonen av at Norge ikke innhenter offisielle statistiske data om den etniske fordelingen i befolkningen. Det eneste registeret basert på etnisk opprinnelse er samemanntallet. Myndighetene erkjenner at estimatene de har over hvor mange personer som tilhører hver nasjonal minoritet, er unøyaktige (og estimatene har blitt bestridt, for eksempel av representanter for romanifolket og kvenene), og det finnes ingen data om hvilken status de har på viktige områder som sysselsetting. Under disse omstendighetene kan det være vanskelig for norske myndigheter å overvåke og treffe effektive tiltak og for internasjonale overvåkingsorganer å sikre at Norge oppfyller sine forpliktelser etter Rammekonvensjonen. Den rådgivende komité er derfor av den oppfatning at regjeringen bør vurdere å utarbeide måter å skaffe seg mer pålitelig statistikk om nasjonale minoriteter på, samtidig som det tas hensyn til Ministerkomiteens rekommandasjon (97) 18 til medlemsstatene om

beskyttelse av personopplysninger som blir samlet inn og behandlet for statistiske formål, og andre aktuelle normer. Den rådgivende komité erkjenner at det i denne sammenheng må tas hensyn til følsomheten til disse opplysningene og til historiske årsaker, og at disse kan hindre innsamling av fullstendige statistiske data for nasjonale minoriteter. Regjeringen bør likevel vurdere, i samarbeid med nasjonale minoriteter, om metoder som estimerer basert på adhocstudier, særlige undersøkelser, avstemninger eller andre vitenskapelige metoder kan brukes for å forbedre omfanget og nøyaktigheten av dataene på dette området (se også merknader under Artikkel 15 nedenfor).

12. I følgende del av uttalelsen sies det med hensyn til en rekke artikler at Den rådgivende komité er av den oppfatning, på grunnlag av de opplysningene som komiteen nå har, at gjennomføringen av vedkommende artikkel ikke gir anledning til noen særskilte merknader. Den rådgivende komité ønsker å gjøre det klart at denne erklæringen ikke skal forstås slik at den signaliserer at tilstrekkelige tiltak nå er truffet, og at innsatsen på dette området kan minskes eller til og med avsluttes. Den rådgivende komité mener tvert imot at forpliktelsene i Rammekonvensjonen er av en art som krever en vedvarende og fortsatt innsats av myndighetene for å respektere prinsippene og oppnå målene i Rammekonvensjonen. Videre kan en viss tilstand, i lys av at det ikke er så lenge siden Rammekonvensjonen trådte i kraft, anses akseptabel på dette stadiet, men dette trenger ikke nødvendigvis være tilfelle ved senere overvåkingsrunder. Endelig kan det være slik at spørsmål som på dette stadiet synes å være forholdsvis uviktige, over tid viser seg å ha vært undervurdert.

III. SÆRLIGE MERKNADER TIL ARTIKKEL 1-19

Artikkel 1

13. Den rådgivende komité merker seg at Norge har ratifisert en lang rekke relevante internasjonale instrumenter. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, er komiteen av den oppfatning at gjennomføringen av denne artikkel ikke gir anledning til ytterligere merknader.

Artikkel 2

14. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, mener komiteen at gjennomføringen av denne artikkel ikke gir anledning til særskilte merknader.

Artikkel 3

15. Den rådgivende komité merker seg at Norge ved ratifiseringen av Rammekonvensjonen ikke kom med en erklæring om hvilke grupper landet mener denne traktaten gjelder for, og at termen "nasjonal minoritet" ikke er definert i norsk lovgivning. I statsrapporten konkluderer myndighetene imidlertid med at jøder, kvener, rom, romanifolket² og skogfinner faller innenfor virkeområdet til Rammekonvensjonen, og at samene også er en nasjonal minoritet "i folkerettslig forstand".

16. Den rådgivende komité understreker at i mangel på en definisjon i selve Rammekonvensjonen må partene undersøke hvilket personlig virkeområde

Rammekonvensjonen skal ha i sine land. Den norske regjeringens standpunkt anses derfor å være resultatet av denne undersøkelsen.

17. Den rådgivende komité bemerker på den ene side at partene har en viss frihet i denne sammenheng til å ta hensyn til særlige forhold i sine land, og bemerker på den annen side at denne må utøves i samsvar med allmenne folkerettslige prinsipper og de grunnleggende prinsippene fastsatt i artikkel 3. Særlig understrekes det at gjennomføringen av Rammekonvensjonen ikke bør være en kilde til vilkårlige eller ubegrunnede distinksjoner.

18. Av denne grunn mener Den rådgivende komité at den har en plikt til å undersøke hvilket personlig virkeområde som fastsettes for gjennomføringen av Rammekonvensjonen for å verifisere at det ikke har vært gjort vilkårlige eller ubegrunnede distinksjoner. Videre mener den at den må verifisere at de grunnleggende prinsippene fastsatt i artikkel 3 anvendes på en tilbørlig måte.

19. I lys av ovennevnte prinsipper bemerker Den rådgivende komité at det oppstår særlige spørsmål med hensyn til samenes stilling i forhold til Rammekonvensjonen. Disse kommer av at Sametinget har inntatt det standpunkt at regjeringens politikk for nasjonale minoriteter ikke bør omfatte samene. Derfor har regjeringen, i stedet for å behandle beskyttelse av samene inngående i statsrapporten, bare vedlagt statsrapporten rapportene som den tidligere har inngitt om gjennomføringen av ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater. Den rådgivende komité forstår at myndighetene har tatt hensyn til synspunktene til Sametinget ved utarbeidningen av sin holdning. Samtidig minner Den rådgivende komité om at anerkjennelse av en gruppe personer som et urfolk ikke hindrer personer som tilhører vedkommende gruppe, fra å nyte godt av beskyttelse som gis av Rammekonvensjonen. Videre understreker Den rådgivende komité at anvendeligheten av Rammekonvensjonen ikke nødvendigvis innebærer at myndighetene i sin nasjonale lovgivning og praksis bør bruke termen "nasjonal minoritet" for å beskrive gruppen det gjelder. På denne bakgrunn er Den rådgivende komité av den oppfatning at Rammekonvensjonens beskyttelse står til rådighet for samene dersom personer som tilhører dette urfolket, skulle ønske å påberope seg beskyttelsen som er fastsatt der. Den rådgivende komité oppfordrer myndighetene til å videreføre sin dialog med Sametinget og andre berørte parter om dette spørsmålet for å sikre at Rammekonvensjonen og traktatene utformet for urfolk ikke tolkes som gjensidig utelukkende ordninger, og at samene fortsatt kan påberope seg en lang rekke internasjonale normer (se også beslektede merknader i punkt 9 i denne uttalelsen).

20. Den rådgivende komité merker seg at det i Norge finnes andre etniske grupper og språkgrupper som regjeringen på dette stadiet ikke finner å være omfattet av Rammekonvensjonen. Den rådgivende komité er av den oppfatning at det ville være mulig å vurdere å inkludere personer som tilhører disse gruppene, herunder eventuelt ikke-borgere, i anvendelsen av Rammekonvensjonen fra artikkel til artikkel, og Den rådgivende komité inntar det standpunkt at norske myndigheter bør vurdere dette spørsmålet i samråd med dem det gjelder. I denne sammenheng merker Den rådgivende komité seg med tilfredshet at regjeringen finner at ikke-borgere som tilhører de

nasjonale minoritetene nevnt ovenfor i punkt 13, kan nyte godt av de allmenne tiltakene som tar sikte på å beskytte nasjonale minoriteter.

Artikkel 4

21. Den rådgivende komité merker seg de normative garantiene mot diskriminering i straffeloven av 1902 og i lov om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v. av 1977 (sist endret 4. mai 2001) og at en viss tilleggsbeskyttelse ble innført ved inkorporasjon av særskilte menneskerettskonvensjoner av menneskerettsloven av 1999. Den rådgivende komité merker seg imidlertid med bekymring at omfanget av disse garantiene er svært begrenset, og at det ikke finnes detaljerte og omfattende privatrettslige og/eller forvaltningsrettslige bestemmelser for en rekke aktuelle områder, for eksempel boligforhold.

22. Den rådgivende komité merker seg at behovet for å forbedre lovgivningen når det gjelder etnisk diskriminering, erkjennes av myndighetene, og at det ble avgitt en utførlig innstilling om hvordan man kan forbedre innholdet i og gjennomføringen av lovgivningen mot etnisk diskriminering, av et lovutvalg oppnevnt av Kongen i statsråd, til Kommunal- og regionaldepartementet 14. juni 2002. Lovutvalget konkluderte med at det virkelig er behov for en mer omfattende lovgivning mot etnisk diskriminering, og det gikk inn for en lov om etnisk diskriminering som gjelder generelt på alle områder i samfunnet med unntak av private forhold og familieliv, og for en rekke endringer i andre aktuelle lover. Den rådgivende komité forventer at myndighetene vil vurdere å gjennomføre resultatene til lovutvalget som en prioritert sak med sikte på å forbedre lovgivningsrammen som gjelder for gjennomføringen av Rammekonvensjonen artikkel 4.

23. Den rådgivende komité merker seg med bekymring at i praksis blir personer som tilhører nasjonale minoriteter, fremdeles diskriminert på en rekke områder. For eksempel har romer og romanier i noen tilfeller blitt nektet tilgang til campingplasser på en diskriminerende måte. I tillegg til å avskaffe slik diskriminerende praksis bør myndighetene sikre at det opprettes et tilstrekkelig antall plasser som passer for campingvognene til personer som tilhører disse minoritetene, og samtidig være oppmerksom på at det er mangel på slike plasser i Oslo og andre steder i landet.

24. Den rådgivende komité er også bekymret over rapporter om etnisk diskriminering av personer som tilhører minoriteter, når det gjelder tilgang til barer og visse andre underholdningssteder, og ønsker velkommen myndighetenes nylige innsats for å utrydde denne praksisen.

25. Den rådgivende komité merker seg at myndighetene også har utformet en rekke tiltak for å løse problemer som gjelder diskriminering på andre områder. Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering for perioden 2002-2006 inneholder viktige tiltak på områder som utdanning og sysselsetting, og selv om den fokuserer på nye immigrantgrupper, bør man i gjennomføringen av handlingsplanen også ta hensyn til problemene til personer som tilhører nasjonale minoriteter. Den rådgivende komité finner at det er av avgjørende betydning at myndighetene bevilger tilstrekkelige ressurser til å støtte og overvåke gjennomføringen av den nye handlingsplanen, samtidig som man tar hensyn til kritikken som visse selvstendige organisasjoner gav uttrykk for når

det gjaldt gjennomføringen av den forrige planen på dette området, som omfattet perioden 1998-2001.

26. Det er også av avgjørende betydning at det finnes tilstrekkelige strukturer for å overvåke og ta opp diskrimineringsproblemet. I denne sammenheng ønsker Den rådgivende komité velkommen arbeidet som er utført av Senter mot etnisk diskriminering, opprettet av Kongen i statsråd i 1998, og som også har benyttet Rammekonvensjonen på en rosverdig måte. Den rådgivende komité oppfordrer regjeringen til å følge sine planer om å gjøre senteret, som er en prøveordning fram til utgangen av 2002, til et fast kontor for utadrettet virksomhet og dokumentasjon, og ber myndighetene bevilge tilstrekkelige midler til at senteret kan utføre sin virksomhet. Sett fra de nasjonale minoritetenes side ville det også være en fordel å styrke senterets nærvær i de regionene der det bor mange personer som tilhører nasjonale minoriteter. Videre er Den rådgivende komité av den oppfatning at regjeringen bør vurdere å opprette et særskilt tilsynsorgan for å sikre at de foreslåtte lovene mot etnisk diskriminering blir fulgt, slik lovutvalget nevnt ovenfor i punkt 22 har forslått. Den rådgivende komité merker seg videre med tilfredshet den følsomhet som Stortingets ombudsmann for forvaltningen har vist i forbindelse med beskyttelse av nasjonale minoriteter, og at han har benyttet Rammekonvensjonen ved formuleringen av synspunkter på dette området (se beslektede merknader under Artikkel 11 nedenfor).

27. Uansett innsatsen som er nevnt i foregående punkt, pågår det ikke noen systematisk innsamling av data om etnisk diskriminering i Norge. Under slike omstendigheter er det vanskelig å vurdere effektiviteten av eksisterende mekanismer og å undersøke i hvilken utstrekning prinsippene i Rammekonvensjonen artikkel 4 gjennomføres. Den rådgivende komité ber derfor myndighetene utarbeide nye metoder for innsamling av data på dette området, samtidig som man tar hensyn til erfaringene som Senter mot etnisk diskriminering høstet i sin beslektede virksomhet. Komiteen merker seg videre at det er behov for å forbedre metodene for innsamling av statistiske data om hvor mange diskrimineringssaker som er behandlet, og avgjort, på grunnlag av strafferettslige og forvaltningsrettslige/privatrettslige bestemmelser.

28. Med unntak av en rekke positive tiltak med sikte på å fremme reell likhet for samene er det iverksatt bare et begrenset antall positive tiltak for å rette opp for eksempel de sosioøkonomiske forskjellene mellom flertallsbefolkningen og rom og romanifolket. En undersøkelse utført av Senter mot etnisk diskriminering i 2000 om kommunenes gjennomføring av Rammekonvensjonen artikkel 4 nr. 2 tyder på at slike tiltak er ekstremt begrenset også på lokalt plan. Samtidig tyder rapporter som viser at det finnes svakheter når det gjelder å sikre reell likhet for personer som tilhører disse minoritetene, for eksempel med hensyn til sysselsetting og boligforhold, på at det er behov for mer innsats på disse områdene. I tillegg til å støtte flere særlige tiltak på disse særskilte områdene er Den rådgivende komité overbevist om at forbedringer på utdanningsområdet – behandlet annetsteds i denne uttalelsen – også kan gi positive resultater på områdene sysselsetting og boligforhold. Avslutningsvis understreker Den rådgivende komité at det ved gjennomføringen av særlige tiltak bør legges særlig vekt på rom- og romanikvinnenes stilling.

Artikkel 5

29. Med hensyn til samene merker Den rådgivende komité seg med tilfredshet at det bevilges stadig mer økonomisk støtte til styrking av samisk kultur og samiske organisasjoners virksomhet. Videre er det rosverdig at beslutninger om bruken av budsjettbevilgningen til styrking av samisk kultur nå tas av Sametinget. Den rådgivende komité er av den oppfatning at myndighetene bør trekke på disse positive eksemplene når de fastsetter bevilgningskriteriene og bevilgningsprosedyren for styrking av kulturene til rom, romanifolket og andre nasjonale minoriteter, som hittil har mottatt bare en forholdsvis beskjeden økonomisk støtte fra offentlige kilder.

30. I denne sammenheng merker Den rådgivende komité seg særlig at støtten som personer som tilhører den kvenske minoriteten, får til sine kulturtiltak, ikke synes å stå i et rimelig forhold til behovene og den antatte størrelsen på denne nasjonale minoriteten. Dette er særlig tydelig på området trykte og elektroniske medier, der en økning i støtten fra myndighetene ville vært berettiget (se beslektede merknader under Artikkel 9).

31. Med hensyn til prosedyren for bevilgning av midler er Den rådgivende komité av den oppfatning at det er av avgjørende betydning at det deltar representanter for nasjonale minoriteter i beslutningsprosessen for å sikre at den offentlige støtten, som bevilges gjennom Norsk kulturråd eller andre aktuelle organer, gis på en optimal måte. Med tanke på at denne deltakingen nå er sikret bare på adhocbasis, er Den rådgivende komité av den oppfatning at myndighetene bør gjøre denne deltakingen mer systematisk (se også beslektede merknader under Artikkel 15 nedenfor).

32. Ettersom reinsdyrhold, fiske og jakt er så viktig for samene som urfolk, står spørsmålet om rettigheter til jord i samenes tradisjonelle områder sentralt når det gjelder beskyttelsen av deres kultur og identitet. Derfor legger Den rådgivende komité stor vekt på det pågående arbeidet som tar sikte på å forbedre den rettslige stillingen på dette området, og håper at den nye lovgivningen om jordrettigheter, som Stortinget etter planen skal få oversendt et utkast til i 2003, formuleres på en slik måte at den vil bidra til å beskytte kulturen til samene, samtidig som det tas hensyn til synspunktene til Sametinget, og uten at det foretas unødige inngrep i rettighetene til den ikke-samiske befolkningen i regionen.

33. Den rådgivende komité ønsker velkommen at både statsrapporten og stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter, som ble oversendt Stortinget 8. desember 2000, åpent beskriver de negative følgene av den tidligere assimilering- eller fornorskingspolitikken som ble ført overfor personer som tilhørte nasjonale minoriteter, blant andre kvener og romanier, samt av andre tidligere overgrep, for eksempel sterilisering av romanikvinner. Den rådgivende komité merker seg videre at for å rette opp de negative følgene av denne politikken og andre tidligere overgrep mot nasjonale minoriteter har myndighetene støttet særskilte kulturtiltak for jøder og romanifolket. Disse negative følgene er også tatt opp i forbindelse med ordningen med utbetaling av en erkjentlighetssum. Med hensyn til tilgang til denne ordningen viser imidlertid Den rådgivende komité til rapporterte vanskeligheter som for eksempel romaniske søkere har hatt når det gjelder å skaffe tilstrekkelig

dokumentasjon, og er av den oppfatning at myndighetene bør vurdere flere måter å støtte søkere på, med sikte på å forbedre tilgjengeligheten til prosedyren.

34. Den rådgivende komité merker seg også støtten som gis til den tallmessig minste nasjonale minoriteten, skogfinnene. Den rådgivende komité er av den oppfatning at det er viktig at denne støtten blir videreført, slik at personer som tilhører denne nasjonale minoriteten, kan holde ved like sin historiske identitet.

Artikkel 6

35. Den rådgivende komité merker seg at til tross for at folk flest viser toleranse overfor personer som tilhører nasjonale minoriteter, finnes det likevel noen negative utviklingstrekk i denne sammenheng. For eksempel skal det ha forekommet fiendtlige handlinger overfor samiskspråklige skilt og noen manifestasjoner av intoleranse overfor bruken av finsk språk på arbeidsplasser. Den rådgivende komité er av den oppfatning at slike hendelser krever stor aktpågivenhet fra myndighetenes side, og at det bør iverksettes flere tiltak med sikte på å skape en interetnisk dialog i de berørte områdene både mellom flertallet og mindretallet og mellom de berørte minoritetene.

36. Den rådgivende komité merker seg med bekymring at situasjonen synes betydelig mer problematisk når det gjelder visse innvandrere og asylsøkere. I denne sammenheng minner Den rådgivende komité om at artikkel 6 i Rammekonvensjonen har et vidt personlig virkeområde, som også omfatter asylsøkere og personer som tilhører andre grupper som tradisjonelt ikke har bodd i vedkommende land. Det har vært tilfeller av vold og andre fiendtlige manifestasjoner overfor personer som tilhører disse minoritetene, som er utført av, blant andre, personer tilknyttet ekstremistgrupper, slik det for eksempel er beskrevet i en lovutvalgsinnstilling som ble avgitt til Kommunal- og regionaldepartementet 14. juni 2002 (se også punkt 22 ovenfor). Mangel på toleranse i visse kretser gjenspeiles også i motstanden blant allmennheten som har vist seg i noen tilfeller mot planer om bygging av moskeer. Den rådgivende komité er av den oppfatning at slike utviklingstrekk fortjener maksimal årvåkenhet fra myndighetenes side, særlig i lys av rapporter som tyder på at samfunnsholdningene overfor noen av de berørte gruppene har hardnet til etter terroristangrepene 11. september 2001. Videre vil Den rådgivende komité gjerne oppmuntre forsøk som tar sikte på å sikre at den siste tids utvikling med hensyn til romske asylsøkere i Norge ikke bidrar til et intoleranseklime overfor romer i allmennhet, i mediene og ellers i samfunnet.

37. Den rådgivende komité er bekymret over rapporter som tyder på at det ikke er nok følsomhet for minoritetskulturer blant polititjenestemenn. For eksempel skal problemer i forbindelse med campingvognene til romanier til tider ha vært håndtert på en måte som ikke viser tilstrekkelig respekt for kulturene til de berørte personene. Den rådgivende komité er av den oppfatning at det er behov for å styrke opplæringstiltak og andre tiltak som tar sikte på å sikre at standardene i Rammekonvensjonen blir tatt hensyn til på en gjennomført måte i arbeidet til organer som håndhever loven. I denne sammenheng merker Den rådgivende komité seg med tilfredshet at Oslo politikammer har holdt opplæringskurs i "mangfold og dialog", og ber myndighetene vurdere forslaget fra Senter mot etnisk diskriminering om å

innføre obligatoriske kurs i flerkulturell forståelse for alt politipersonell som behandler beslektede spørsmål.

Artikkel 7

38. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, er komiteen av den oppfatning at gjennomføringen av denne artikkel ikke gir anledning til særskilte merknader.

Artikkel 8

39. Den rådgivende komité merker seg at den evangelisk-lutherske kirke i Norge har en rekke fordeler som ikke er tilgjengelige for andre religionssamfunn, selv om også sistnevnte kan søke om økonomisk støtte fra sentrale og lokale myndigheter i samsvar med særskilte forskrifter. Selv om Den rådgivende komité mener at et statskirkesystem ikke i seg selv er i strid med Rammekonvensjonen, er komiteen av den oppfatning at et slikt system må følges av en særlig aktpågivenhet overfor stillingen til andre religioner med sikte på å garantere alle personer som tilhører nasjonale minoriteter, deres rettigheter etter Rammekonvensjonen artikkel 8 samt deres rett til likhet for loven og til lik beskyttelse av loven slik det garanteres i Rammekonvensjonen artikkel 4. Den rådgivende komité merker seg at Den norske kirkes kirke/statutvalg foreslo reformer på dette området i sin innstilling av 7. mars 2002, og forventer at prinsippene i artikkel 8 og andre bestemmelser i Rammekonvensjonen fullt ut blir tatt hensyn til i den videre behandlingen av dette spørsmålet.

40. Den rådgivende komité merker seg at innføringen av faget "kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering" i den offentlige skolen har ført til strid, og kritikere har hevdet at innholdet og den pedagogiske strukturen i det nye faget ikke gjenspeiler elevene forskjellige religiøse bakgrunn på en dekkende måte. Den rådgivende komité støtter arbeidet med å tilpasse pensumet samtidig som det tas hensyn til denne kritikken og avgjørelsen om å endre navnet på faget til "kristendomskunnskap, religion og etikk". Komiteen er videre av den oppfatning at innholdet i opplæringen i dette faget krever en løpende granskning som tar sikte på å sikre at den er i samsvar med prinsippene i Rammekonvensjonen artikkel 8 på alle skoler. Den rådgivende komité ønsker også velkommen at Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i oktober 2001 forbedret framgangsmåten for å gi delvis unntak fra dette faget og oppfordrer myndighetene til å sikre en konsekvent gjennomføring av framgangsmåten og til å vurdere forslag om å gjøre det mulig å gi fullt unntak.

Artikkel 9

41. Den rådgivende komité merker seg med anerkjennelse støtten som gis til samisk språk i trykte og elektroniske medier, slik det for eksempel gjenspeiles i den omfattende kringkastingen til NRK Sameradioen. Den rådgivende komité er av den oppfatning at man også bør trekke på disse positive erfaringene når det gjelder andre minoritetsmedier.

42. Den rådgivende komité merker seg at noen tiltak har blitt tatt til inntekt for å støtte radiokringkasting for personer som tilhører den kvenske minoriteten. Disse tiltakene er imidlertid heller begrenset, ettersom kringkastingstiden som NRK setter av til kringkasting på finsk, har blitt redusert til 12 minutter per uke, og dekningen er begrenset til fylkene Troms og Finnmark. Den rådgivende komité er av den oppfatning at denne kringkastingen får utvidet sendetid og dekning, slik Allmennkringkastingsrådet har foreslått.

43. Den rådgivende komité er av den oppfatning at støtteordningen for samiske aviser er rosverdig – i 2001 utgjorde støtten NOK 10 millioner – og støtten har gjort den regelmessige tilgjengeligheten til samiske trykte medier lettere.

44. Norske myndigheter har også gitt støtte til den eneste avisen til den kvenske minoriteten, som er den viktigste informasjonskilden når det gjelder saker som berører denne minoriteten. Selv om det har vært en økning i denne støtten (fra NOK 250 000 to NOK 350 000 i 2001), fortsetter mangel på ressurser å hemme driften av avisen, og det synes å være et behov for en betydelig økning i nivået på den offentlige støtten for å sikre en regelmessig utgivelse av denne avisen.

45. Avslutningsvis merker Den rådgivende komité seg at allmennheten, dersom den ikke oppsøker minoritetsmedier, får bare svært begrenset opplysning gjennom andre medier om kulturlivet til nasjonale minoriteter og hendelser og problemer som berører dem. I denne sammenheng framhever Den rådgivende komité Ministerkomiteens rekommandasjon nr. (97) 21 om mediene og fremming av en toleransekultur og er av den oppfatning at man aktivt bør søke å gjennomføre denne.

Artikkel 10

46. Den rådgivende komité erkjenner at samene har omfattende normativ beskyttelse på de forvaltningsmessige områdene fastsatt i sameloven. Det finnes imidlertid fremdeles noen svakheter i gjennomføringen av disse bestemmelsene slik Ekspertkomiteen for overvåking av Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk konkluderte med i sin rapport om Norge, som ble vedtatt 1. juni 2001.

47. Med hensyn til bruken av andre minoritetsspråk verken forbyr eller gir gjeldende lovgivning noen garanti for bruk av disse ved kontakt med forvaltningsmyndighetene. I praksis synes det som om kvener, i alle fall i noen tilfeller, har kunnet bruke sitt eget språk ved muntlig kontakt med forvaltningsmyndighetene i visse kommuner. Den rådgivende komité oppfordrer myndighetene til å undersøke i hvilken utstrekning det er behov for å bruke minoritetsspråk i helsetjenesten og andre aktuelle offentlige tjenester i områdene der det bor personer som tilhører nasjonale minoriteter tradisjonelt eller i betydelig antall, og å undersøke i hvilken utstrekning dette behovet har vært dekt i praksis. En slik undersøkelse vil kunne bidra til å fastslå om det er behov for å innføre flere lovfestede garantier på dette området, i samsvar med Rammekonvensjonen artikkel 10.

Artikkel 11

48. Den rådgivende komité merker seg at mange av forfedrene til personer som tilhører nasjonale minoriteter, ble presset til å fornorske etternavnene sine. Derfor er muligheten til å ta i bruk igjen det opprinnelige etternavnet av særlig betydning for nasjonale minoriteter i Norge. Den rådgivende komité bemerker at i henhold til Rammekonvensjonen artikkel 11 nr. 1 bør personer som tilhører nasjonale minoriteter som har vært tvunget til å gi avkall på sitt opprinnelige navn, ha rett til å ta disse i bruk igjen. Den rådgivende komité er av den oppfatning at denne regelen ikke bare kan anvendes på tilfeller der vedkommende selv ble tvunget til å endre etternavn, men også på tilfeller der forfedrene til vedkommende ble tvunget til å endre navn.

49. Den rådgivende komité merker seg at personnavnloven av 1964 la en rekke begrensninger på retten til å ta i bruk igjen et gammelt etternavn som ens forfedre har hatt. For eksempel fastsatte § 7 at, dersom navnet ikke var et "vanlig navn", måtte vedkommende som søkte om å få navnet, innhente samtykke fra alle personer som allerede hadde dette etternavnet. Loven, særlig artikkel 9 nr. 6, gav myndighetene en viss skjønnsmulighet til å gjøre unntak på dette området, men dette skjønnnet ble til tider utøvd på en måte som la utilbørlige hindringer i veien for personer som tilhørte nasjonale minoriteter som prøvde å ta i bruk igjen gamle slektsnavn. Dette gjenspeilte seg i et vedtak av 23. april 2002 av Stortingets ombudsmann for forvaltningen, der han kritiserte Justisdepartementets avslag på en søknad fra en kven om å ta i bruk igjen et gammelt kvensk etternavn og fant at myndighetenes framgangsmåte ikke gjenspeilte de aktuelle prinsippene i Rammekonvensjonen på en dekkende måte.

50. Den rådgivende komité merker seg med tilfredshet at myndighetene prøver å rette opp ovennevnte svakheter. Stortinget vedtok 7. juni 2002 en ny lov om personnavn, som inneholder færre begrensninger på mulighetene til å endre etternavn. Den rådgivende komité oppfordrer myndighetene til å sikre at loven, så snart den trer i kraft, blir tolket og gjennomført på en måte som fullt ut gjenspeiler prinsippene i Rammekonvensjonen artikkel 11 nr. 1.

51. Den rådgivende komité ønsker velkommen tiltakene som Norge har tatt for å vise topografiske indikasjoner i det samiske språket (se imidlertid beslektede merknader under Artikkel 6 ovenfor). Den rådgivende komité merker seg videre at lov om stadnamn av 1990 på visse vilkår gir mulighet til å bruke finske stedsnavn, og at myndighetene nå godtar også trespråklige stedsnavn. Den rådgivende komité ber myndighetene vurdere å innføre, i denne sammenheng, en særskilt henvisning til den kvenske minoriteten under Kulturdepartementets pågående behandling av denne loven. Med tanke på at det i en rekke kommuner i praksis finnes en motvillighet mot å innføre minoritetsspråklige stedsnavn, oppfordrer Den rådgivende komité myndighetene til å følge utviklingen på dette området nøye og, der det er nødvendig, treffe tiltak for å oppmuntre til innføring av minoritetsspråklige stedsnavn.

Artikkel 12

52. Den rådgivende komité ønsker velkommen myndighetenes forpliktelse til å støtte forskning om nasjonale minoriteter, herunder tallmessig små minoriteter

som jøder og skogfinner, og oppfordrer myndighetene til å følge og utvide planene sine på dette området.

53. Den rådgivende komité har mottatt henvendelser fra nasjonale minoriteter som tyder på at eksisterende historiebøker og andre aktuelle skolebøker ikke inneholder tilstrekkelig opplysning om de forskjellige nasjonale minoritetene i Norge. Samtidig har vedkommende departement uttalt at det ikke kan gi opplysninger om hvordan situasjonen er med hensyn til dette, fordi systemet med nasjonal godkjenning av skolebøker som skal brukes i grunnskolen og videregående skoler, er avskaffet. Den rådgivende komité er av den oppfatning at vedkommende myndigheter må bli mer årvåkne på dette området og forbedre overvåkingen av situasjonen med sikte på å rette opp eventuelle svakheter.

54. Den rådgivende komité er bekymret over rapporter som tyder på at utdanningssystemet ikke tar hensyn til reisekulturen til rom og romanifolket på en dekkende måte, og dermed risikerer å påføre de berørte barna en ulempe. Den rådgivende komité er av den oppfatning at myndighetene bør videreføre arbeidet sitt med å innpasse reisekulturen og særlige tradisjoner og behov som rom og romanifolket har, med sikte på å fremme lik rett til utdanning på alle nivåer, samtidig som man tar hensyn til prinsippene i Ministerkomiteens rekommandasjon nr. (2000) 4 om utdanning av barn av rom/sigøynere i Europa.

55. Med hensyn til lærerutdanning merker Den rådgivende komité seg at mangel på utdannede lærere som kan undervise i finsk, blir nevnt som et problem av både myndighetene og representanter for den kvenske minoriteten. Den rådgivende komité erkjenner at det er truffet noen tiltak for å rette opp disse svakhetene, men oppfordrer myndighetene til å forsterke denne innsatsen og å bevilge tilstrekkelige ressurser til beslektede tiltak.

Artikkel 13

56. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, er komiteen av den oppfatning at gjennomføringen av denne artikkel ikke gir anledning til særskilte merknader.

Artikkel 14

57. Den rådgivende komité ønsker velkommen at det har vært en sterk økning i opplæring i og på samisk de siste årene, selv om det fremdeles finnes rom for forbedringer, blant annet når det gjelder skoler utenfor de områdene som defineres som samiske distrikt.

58. Den rådgivende komité merker seg at i praksis har myndighetene de siste årene forbedret stillingen til det finske språket i utdanningssystemet i betydelig grad (se også beslektede merknader ovenfor i punkt 10). Opplæringslova av 1998 fastsetter i § 2-7 at når minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det, har elevene rett til opplæring i finsk. Den rådgivende komité erkjenner at dette er et viktig steg i gjennomføringen av artikkel 14 for kvener, og ønsker velkommen at som følge av dette følger et økende antall elever finsk utdanning i de berørte regionene.

Den rådgivende komité merker seg at vedkommende lov begrenser retten til å få opplæring i finsk til elever "med kvensk-finsk bakgrunn". Den rådgivende komité setter spørsmålstegn ved hvor formålstjenlig det er å ha en slik begrensning i virkeområdet for denne retten, og bemerker at dersom den gjennomføres, vil den skape visse praktiske vanskeligheter, særlig ettersom det ikke finnes noe system for å fastslå om en person har den bakgrunnen som kreves.

59. Med hensyn til andre nasjonale minoriteter forstår Den rådgivende komité det slik at det ikke finnes noen lovfestet garanti for opplæring i eller på deres språk, ettersom opplæringslova av 1998 § 2 overlater reguleringen av dette spørsmålet til departementet. Gjeldende forskrifter ser for seg en tospråklig grunnutdanning, som et maksimum, for andre minoriteter enn den samiske og kvensk-finske (i de definerte regionene) bare til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å kunne følge den vanlige opplæringen. Ettersom garantiene i artikkel 14 ikke er betinget av mangel på kunnskap i statsspråket, er Den rådgivende komité av den oppfatning at myndighetene bør undersøke i hvilken utstrekning det er behov blant de nasjonale minoritetene, og i regionene som ikke omfattes av ovennevnte garantier, for å få opplæring i eller på deres språk og, avhengig av resultatene, forbedre den nåværende rettslige og praktiske situasjonen dersom det er nødvendig.

Artikkel 15

60. Den rådgivende komité er av den oppfatning at Sametinget er et viktig organ, som i betydelig grad medvirker til at berørte personer deltar aktivt i kulturlivet og det sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender.

61. Med hensyn til andre minoriteter er Den rådgivende komité av den oppfatning at opprettelsen av et samordningsråd for nasjonale minoritetsspørsmål i 1999 var et positivt steg. Imidlertid er det bare offentlige myndigheter som kan være medlemmer av rådet, og det finnes ikke noen fast samrådsstruktur for representanter for nasjonale minoriteter. Selv om Den rådgivende komité erkjenner at Kommunal- og regionaldepartementet og en rekke andre aktuelle myndigheter har ad hoc kontakt med de aktuelle organisasjonene til nasjonale minoriteter, er komiteen av den oppfatning at regjeringen bør vurdere å skape en mer konsolidert struktur for slike samråd, der alle nasjonale minoriteter er med, også de tallmessig minste, for eksempel skogfinnene. I denne sammenheng kunne myndighetene trekke på erfaringene fra virkemåten til eksisterende samrådsfora, for eksempel Rådet for religionssamfunn.

62. Når det gjelder deltaking ved personer som tilhører nasjonale minoriteter i det offentlige liv eller i økonomiske anliggender beklager Den rådgivende komité at det finnes lite av nøyaktig statistikk som kan brukes som grunnlag for konklusjoner om etterleving av Rammekonvensjonen artikkel 15 (se også beslektede merknader under Allmenne merknader).

63. Den rådgivende komité merker seg at det er behov for å sikre at lovgivningsrammen er slik at den ikke legger utilbørlige hindringer i veien for gjennomføringen av Rammekonvensjonen artikkel 15, og at den innpasser for eksempel reisekulturen til minoritetene rom og romanifolket. I denne

sammenheng oppfordrer Den rådgivende komité myndighetene til å overvåke om de rettslige kravene til handel med brukte varer, som nå omfatter faste utsalgssteder, eller lokale bokrav i forbindelse med tilgang til sosiale boliger, har en negativ innvirkning på gjennomføringen av artikkel 15 når det gjelder rom og romanifolket, og å gjennomføre endringer dersom det er nødvendig. Videre oppfordrer Den rådgivende komité myndighetene til å undersøke mer om hvorvidt gjeldende lovgivning om kravene til fagbrev i visse yrker på en dekkende måte tar hensyn til kulturen til rom og romanifolket, samtidig som det tas hensyn til problemene som er meldt på dette området. I denne sammenheng bør myndighetene trekke på prinsippene i Ministerkomiteens rekommandasjon nr. (2001)17 om forbedring av den økonomiske og sysselsettingsmessige situasjonen for rom (sigøynere) og romanifolket (taterne/de reisende) i Europa.

64. Den rådgivende komité merker seg at loven om arbeidervern og arbeidsmiljø gir mulighet til å kreve at en arbeidssøker skal gi opplysninger om hvordan vedkommende stiller seg til politiske, religiøse eller kulturelle spørsmål, dersom det inngår i formålet for vedkommende arbeidsgivers virksomhet å fremme slike syn og stillingen er av betydning for gjennomføringen av formålet. Den rådgivende komité er av den oppfatning at det er av avgjørende betydning at gjennomføringen av denne bestemmelsen følges nøye for å sikre at den ikke tolkes for vidt og/eller på en måte som innebærer utilbørlige hindringer for personer som tilhører nasjonale minoriteter, i deres tilgang til sysselsetting.

Artikkel 16 og 17

65. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, er komiteen av den oppfatning at gjennomføringen av disse artiklene ikke gir anledning til særskilte merknader.

Artikkel 18

66. Den rådgivende komité erkjenner at den nordiske avtalen om kulturelt og regionalt samarbeid av 1971, som tar sikte på å styrke beskyttelsen av den samiske befolkningen på områder som utdanning og reinsdyrhold, er av betydning for personer som tilhører minoriteter. Den rådgivende komité oppmuntrer til et utvidet regionalt og bilateralt samarbeid med hensyn til alle berørte minoriteter.

Artikkel 19

67. På grunnlag av de opplysningene som Den rådgivende komité nå har, er komiteen av den oppfatning at gjennomføringen av denne artikkel ikke gir anledning til særskilte merknader.

IV. OVERORDNEDE KONKLUSJONER OG MERKNADER FRA DEN RÅDGIVENDE KOMITÉ

68. Den rådgivende komité er av den oppfatning at de overordnede konklusjonene og merknadene som er nevnt nedenfor, kan være nyttige i en løpende dialog mellom regjeringen og nasjonale minoriteter, og Den rådgivende komité står klar til å medvirke til denne dialogen.

Med hensyn til Allmenne merknader

69. Den rådgivende komité finner at overvåkingen av gjennomføringen av Rammekonvensjonen kompliseres av at Norge ikke samler inn offisielle statistiske data om den etniske fordelingen av befolkningen, og er av den oppfatning at nye metoder kunne vært tatt i bruk for å forbedre omfanget og nøyaktigheten av dataene på dette området.

Med hensyn til artikkel 3

70. Den rådgivende komité finner at Sametinget har inntatt det standpunkt at regjeringens politikk med hensyn til nasjonale minoriteter ikke bør omfatte samene, mens regjeringen, selv om den anerkjenner dem som et urfolk, også er av den oppfatning at samene er en nasjonal minoritet i folkerettslig forstand. Den rådgivende komité er av den oppfatning at Rammekonvensjonens beskyttelse står til rådighet for samene dersom personer som tilhører dette urfolket, skulle ønske å påberope seg beskyttelsen som er fastsatt der, og oppfordrer myndighetene til å videreføre sin dialog med Sametinget og andre berørte parter om dette spørsmålet for å sikre at Rammekonvensjonen og traktatene utformet for urfolk ikke tolkes som gjensidig utelukkende ordninger.

71. Den rådgivende komité finner at det ville være mulig å vurdere, der det er hensiktsmessig, å inkludere personer som tilhører andre grupper, i anvendelsen i Rammekonvensjonen fra artikkel til artikkel, og er av den oppfatning at Norge bør vurdere dette spørsmålet i samråd med dem det gjelder.

Med hensyn til artikkel 4

72. Den rådgivende komité finner at omfanget av de normative garantiene mot diskriminering er svært begrenset, og er av den oppfatning at myndighetene bør, som en prioritert sak, se nærmere på forslagene fra lovutvalget om å vedta en særskilt lov mot etnisk diskriminering samt en rekke endringer i andre aktuelle lover.

73. Den rådgivende komité finner at personer som tilhører nasjonale minoriteter, fremdeles blir diskriminert på en rekke områder, blant annet når det gjelder tilgang til visse tjenester, og er av den oppfatning at myndighetene bør følge sine planer om å ta opp disse problemene og bevilge tilstrekkelige ressurser for å støtte og overvåke gjennomføringen av disse planene.

74. Den rådgivende komité finner at det må innføres tilstrekkelige strukturer for å overvåke og ta opp diskrimineringsproblemet, og er av den oppfatning at regjeringen bør vurdere å opprette et særskilt tilsynsorgan for å sikre at de foreslåtte lovene mot etnisk diskriminering blir fulgt. Komiteen er videre av den oppfatning at regjeringen bør følge sine planer om å gjøre Senter mot etnisk diskriminering til et fast kontor for utadrettet virksomhet og dokumentasjon, og bevilge tilstrekkelige midler til at senteret kan utføre sin virksomhet, blant annet i de regionene der det bor mange personer som tilhører nasjonale minoriteter.

75. Den rådgivende komité finner at det ikke pågår noen systematisk innsamling av data om etnisk diskriminering i Norge, og er av den oppfatning

at myndighetene bør utarbeide nye metoder for innsamling av data på dette området.

76. Den rådgivende komité finner at det er iverksatt bare et begrenset antall positive tiltak for å rette opp for eksempel de sosioøkonomiske forskjellene mellom flertallsbefolkningen og rom og romanifolket, til tross for rapporter som viser at det finnes svakheter, for eksempel med hensyn til sysselsetting og boligforhold. Komiteen er av den oppfatning at det bør vurderes flere særlige tiltak på disse områdene, samtidig som det legges særlig vekt på rom- og romanikvinnenes stilling.

Med hensyn til artikkel 5

77. Den rådgivende komité finner at støtten som personer som tilhører den kvenske minoriteten, får til sine kulturtiltak, ikke synes å stå i et rimelig forhold til behovene og den antatte størrelsen på denne nasjonale minoriteten, og er av den oppfatning at en økning i støtten fra myndighetene ville vært berettiget, særlig på området medier.

78. Den rådgivende komité finner at deltakingen av representanter for nasjonale minoriteter i beslutningsprosessen for bevilgning av offentlig støtte er sikret bare på adhocbasis, og er av den oppfatning at myndighetene bør gjøre denne deltakingen mer systematisk.

79. Den rådgivende komité finner at spørsmålet om rettigheter til jord i samenes tradisjonelle områder står sentralt når det gjelder beskyttelsen av deres kultur og identitet, og er av den oppfatning at lovgivningen på dette området bør formuleres på en slik måte at den vil bidra til å beskytte kulturen til samene, samtidig som det tas hensyn til synspunktene til Sametinget, og uten at det foretas inngrep i rettighetene til den ikke-samiske befolkningen i regionen.

80. Den rådgivende komité finner at romaniske søkere har rapportert vanskeligheter når det gjelder å skaffe tilstrekkelig dokumentasjon for å få tilgang til ordningen med utbetaling av en erkjentlighetssum, som er utformet med sikte på å gi erstatning til ofre for tidligere overgrep. Komiteen er av den oppfatning at myndighetene bør vurdere flere måter å støtte søkere som tilhører nasjonale minoriteter, på, med sikte på å forbedre tilgjengeligheten til prosedyren.

81. Den rådgivende komité finner at det har vært gitt støtte til skogfinnene, og er av den oppfatning at det er viktig at denne støtten blir videreført.

Med hensyn til artikkel 6

82. Den rådgivende komité finner at til tross for at folk flest viser toleranse overfor personer som tilhører nasjonale minoriteter, finnes det likevel noen negative utviklingstrekk i denne sammenheng, blant annet manifestasjoner av fiendtlighet overfor personer som tilhører noen immigrantgrupper og asylsøkere. Komiteen er av den oppfatning at slike hendelser krever stor aktpågivenhet fra myndighetenes side, og at det bør iverksettes flere tiltak med sikte på å skape en interetnisk dialog i de berørte områdene.

83. Den rådgivende komité finner at det angiveligvis ikke er nok følsomhet for minoritetskulturer blant polititjenestemenn, og er av den oppfatning at det er behov for å styrke opplæringstiltak og andre tiltak som tar sikte på å sikre at standardene i Rammekonvensjonen blir tatt hensyn til på en gjennomført måte i arbeidet til organer som håndhever loven.

Med hensyn til artikkel 8

84. Den rådgivende komité finner at den evangelisk-lutherske kirke i Norge har en rekke fordeler som ikke er tilgjengelige for andre religionssamfunn. Selv om Den rådgivende komité merker seg at et statskirkesystem ikke i seg selv er i strid med Rammekonvensjonen, er komiteen av den oppfatning at et slikt system må følges av en særlig aktpågivenhet overfor stillingen til andre religioner, og at det fullt ut må tas hensyn til prinsippene i artikkel 8 og andre bestemmelser i Rammekonvensjonen i behandlingen av de foreslåtte reformene på dette området.

85. Den rådgivende komité finner at innføringen av faget "kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering" i den offentlige skolen har ført til strid, og er av den oppfatning at innholdet i opplæringen i dette faget krever en løpende granskning som tar sikte på å sikre at den er i samsvar med prinsippene i Rammekonvensjonen artikkel 8 på alle skoler.

Med hensyn til artikkel 9

86. Den rådgivende komité finner at tiltak som er truffet for å støtte radiokringkasting for personer som tilhører den kvenske minoriteten, er heller begrenset, og er av den oppfatning at denne kringkastingen får utvidet sendetid og dekning.

87. Den rådgivende komité finner at mangel på ressurser fortsetter å hemme driften av den eneste avisen til den kvenske minoriteten, og er av den oppfatning at det synes å være et behov for en betydelig økning i nivået på den offentlige støtten.

88. Den rådgivende komité finner at allmennheten får bare svært begrenset opplysning om nasjonale minoriteter gjennom mediene, og er av den oppfatning at gjennomføringen av Ministerkomiteens rekommandasjon nr. (97) 21 om mediene og fremming av en toleransekultur aktivt bør søkes gjennomført.

Med hensyn til artikkel 10

89. Den rådgivende komité finner at gjeldende lovgivning verken forbyr eller gir noen garanti for bruk av andre minoritetsspråk enn samisk ved kontakt med forvaltningsmyndighetene, og er av den oppfatning at myndighetene bør undersøke i hvilken utstrekning det er behov for slik bruk i de aktuelle offentlige tjenestene i de berørte områdene.

Med hensyn til artikkel 11

90. Den rådgivende komité finner at muligheten til å ta i bruk igjen det gamle etternavnet til sine forfedre er av særlig betydning for nasjonale minoriteter i

Norge, og at personnavnloven av 1964 hadde en rekke begrensninger i denne sammenheng. Den rådgivende komité er av den oppfatning at myndighetene bør sikre at den nye loven på dette området blir tolket og gjennomført på en måte som fullt ut gjenspeiler prinsippene i Rammekonvensjonen artikkel 11 nr. 1.

91. Den rådgivende komité finner at det i en rekke kommuner finnes en motvillighet mot å innføre minoritetsspråklige stedsnavn, og er av den oppfatning at myndighetene bør følge utviklingen på dette området nøye og, der det er nødvendig, treffe tiltak for å oppmuntre til innføring av minoritetsspråklige stedsnavn.

Med hensyn til artikkel 12

92. Den rådgivende komité finner at myndighetene har forpliktet seg til å støtte forskning om nasjonale minoriteter, herunder tallmessig små minoriteter som jøder og skogfinner, og er av den oppfatning at myndighetene bør følge og utvide planene sine på dette området.

93. Den rådgivende komité finner at aktuelle skolebøker angiveligvis ikke inneholder tilstrekkelig opplysning om de forskjellige nasjonale minoritetene i Norge, og at vedkommende departement ikke kan gi opplysninger om hvordan situasjonen er med hensyn til dette. Komiteen er av den oppfatning at det er behov for å forbedre overvåkingen av situasjonen med sikte på å rette opp eventuelle svakheter.

94. Den rådgivende komité finner at utdanningssystemet angiveligvis ikke tar hensyn til reisekulturen til rom og romanifolket på en dekkende måte, og er av den oppfatning at myndighetene bør videreføre arbeidet sitt med å innpasse kulturen og særlige behov som rom og romanifolket har.

95. Den rådgivende komité finner at det er mangel på utdannede lærere som kan undervise i finsk, og er av den oppfatning at myndighetene bør forsterke innsatsen på dette området og bevilge tilstrekkelige ressurser til beslektede tiltak.

Med hensyn til artikkel 14

96. Den rådgivende komité finner at det har vært en sterk økning i opplæring i samisk og finsk i definerte områder de siste årene (selv om det fremdeles finnes rom for forbedringer), men at det ikke finnes noen lovfestet garanti for opplæring i eller på språkene til andre nasjonale minoriteter. Den rådgivende komité er av den oppfatning at myndighetene bør undersøke i hvilken utstrekning det er behov blant de nasjonale minoritetene, og i regionene som ikke omfattes av gjeldende garantier, for å få opplæring i eller på språkene til nasjonale minoriteter og, avhengig av resultatene, forbedre den nåværende rettslige og praktiske situasjonen dersom det er nødvendig.

Med hensyn til artikkel 15

97. Den rådgivende komité finner at det ikke finnes noen konsolidert samrådsstruktur for alle nasjonale minoriteter, og er av den oppfatning at regjeringen bør vurdere å skape en slik struktur.

98. Den rådgivende komité finner at det er behov for å sikre at lovgivningsrammen er slik at den ikke legger utilbørlige hindringer i veien for gjennomføringen av Rammekonvensjonen artikkel 15, og at den innpasser for eksempel reisekulturen til minoritetene rom og romanifolket. Komiteen er av den oppfatning at myndighetene bør overvåke om aktuelle gjeldende normer inneholder slike hindringer, og gjennomføre endringer dersom det er nødvendig.

99. Den rådgivende komité finner at loven om arbeidervern og arbeidsmiljø i visse tilfeller gir mulighet til å kreve at en arbeidssøker skal gi opplysninger om hvordan vedkommende stiller seg til politiske, religiøse eller kulturelle spørsmål. Den rådgivende komité er av den oppfatning at det er av avgjørende betydning at gjennomføringen av denne bestemmelsen følges nøye for å sikre at den ikke tolkes for vidt.

Med hensyn til artikkel 18

100. Den rådgivende komité finner at det er et regionalt samarbeid mellom Norge og nabolandene som er av betydning for personer som tilhører minoriteter, og er av den oppfatning at det regionale og bilaterale samarbeidet kan utvides med hensyn til alle berørte minoriteter.

V. SLUTTMERKNADER

101. Den rådgivende komité er av den oppfatning at sluttmerknadene nedenfor gjengir hovedinnholdet i denne uttalelsen, og at de derfor kan tjene som grunnlag for de tilsvarende konklusjonene og rekommandasjonene som skal vedtas av Ministerkomiteen.

102. Den rådgivende komité finner at Norge har lagt betydelig mer vekt på beskyttelse av nasjonale minoriteter. Landet har gjort en særlig verdifull innsats når det gjelder samene, blant annet ved å styrke rollen til Sametinget og ved å høyne statusen til det samiske språket på områder som medier og utdanning.

103. Det er imidlertid rom for forbedring innen både lovgivning og praksis når det gjelder nasjonale minoriteter. I denne sammenheng ønskes Norges nylige innsats for å rette opp svakheter i lovgivning og praksis velkommen, blant annet når det gjelder etnisk diskriminering og personnavn, og dette arbeidet bør videreføres. Videre er det pågående arbeidet som tar sikte på å styrke den rettslige situasjonen med hensyn til jordrettigheter i områdene der samene tradisjonelt har holdt til, av stor betydning når det gjelder beskyttelse av samenes kultur og identitet.

104. Norge har i de siste årene forbedret beskyttelsen for kvenene. Dette gjelder særlig på utdanningsområdet, selv om det fremdeles gjenstår å løse lærermangelen og andre problemer. Samtidig er Den rådgivende komité av den oppfatning at til tross for en viss rosverdig innsats er kvenenes stilling ennå ikke tilfredsstillende på området elektroniske og trykte medier, og at det også er behov for en ytterligere styrking av deres språkrettigheter, for eksempel når det gjelder stedsnavn.

105. Til tross for en viss rosverdig innsats har ikke gjennomføringen av Rammekonvensjonen vært helt vellykket når det gjelder rom og romanifolket, som fortsatt diskrimineres. Den rådgivende komité er bekymret over at det ikke på en gjennomført måte er tatt hensyn til tradisjonene og kulturene til disse minoritetene i relevante normer og forvaltningspraksis, noe som har ført til visse hindringer, for eksempel når det gjelder å garantere dem lik rett til utdanning og å sikre dem full deltaking i arbeidslivet.

106. Den rådgivende komité er av den oppfatning at norske myndigheter bør vurdere å videreutvikle samrådsstrukturene for representanter for nasjonale minoriteter – og å la strukturene omfatte også tallmessig små minoriteter som skogfinnene – for å gjøre det lettere for dem å delta i beslutninger som berører dem.

¹ Den rådgivende komité vedtok på sitt 12. møte den 30. november 2001 å innføre visse endringer i strukturen i sine uttalelser. Komiteen vedtok å avslutte praksisen med å inngi et "Forslag til konklusjoner og rekommandasjoner fra Ministerkomiteen" (Del V i tidligere uttalelser) og å innføre en ny Del IV kalt "Overordnede konklusjoner og merknader fra Den rådgivende komité". Den rådgivende komité vedtok også å inngi sine "Sluttmerknader" i Del V i stedet for Del IV. Disse endringene trådte i kraft 30. november 2001 og gjelder for alle påfølgende uttalelser som vedtas i første overvåkingssyklus. Disse endringene ble gjort i lys av de første landspesifikke vedtak om gjennomføringen av Rammekonvensjonen, som ble vedtatt av Ministerkomiteen i oktober 2001.

² Statsrapporten skiller mellom "rom (sigøynere)" og "romanifolket (taterne/de reisende)", slik mange representanter for disse minoritetene også gjør. I den engelske versjonen av uttalelsen brukes termene "Roma" og "Romani" når det vises til disse nasjonale minoritetene.